

An Investigation of Attitudes of 6-8th Graders Towards Universal Values

Ender DURUALP* Enver DURUALP**

Received: 26 March 2012

Accepted: 24 July 2012

ABSTRACT: This study aims to describe attitudes of 6-8th graders towards universal values and examine the impact of their age, gender, grade level, academic performance, parental level of education, and family income on their attitudes towards universal values. The population consisted of 6-8th graders being taught in primary schools in Çankırı, Turkey. The sample consisted of 361 students (203 girls, 158 boys) randomly selected from Çankırı İsmet İnönü Elementary School located in Çankırı which attracts the highest number of students from each level of socioeconomic status. The sociodemographic data of children and their parents were collected through a “General Information Form”, and the data related to attitudes towards universal values were obtained by the “Attitude Towards Universal Values Scale” developed by Demir and Koç (2009). Data were analyzed through Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H tests, and Cronbach Alpha (α) reliability coefficient. Results showed that girls ($p>0.05$), 8th graders, academically-talented children, those whose parents are university graduates, and those with a family income of minimum wage or more have more positive attitudes towards universal values ($p<0.05$).

Key words: attitude towards universal values, 6-8th graders, demographic variable

SUMMARY

Purpose and Significance: Adapting to a change is seen as a result of psychosocial development of modern humans. Humans easily adapt to visible changes while they are not good at that when there is a social or psychological change. Such adaptation processes can be particularly delayed, and also cause some problems among childhood and youth whose character development has not been completed yet. Without any doubt, one of the most effective ways of tackling these problems is to instill in the youth values that integrate them into their society. Indeed, values education is essential for individuals to establish effective and efficient communication, and provide ethical solutions to problems. Values education intends to provide individuals universal values in a changing world as well as their own cultural and social values, and to prepare them for possible challenges. This study aims to describe attitudes of 6-8th graders towards universal values and examine the impact of their age, gender, grade level, academic performance, parental level of education, and family income on their attitudes towards universal values.

Methods: The population consisted of 6-8th graders being taught in primary schools in Çankırı, Turkey. The sample consisted of 361 students (203 girls, 158 boys) randomly selected from Çankırı İsmet İnönü Elementary School located in Çankırı which attracts the highest number of students from each level of socioeconomic status. Eighteen classrooms (six groups per each grade level) were clustered, and ten of them were randomly selected. As a result, a total of 361 children from four 6th grade classrooms ($n=119$), three 7th grade classrooms ($n=118$), and three 8th grade classrooms ($n=124$) were included in the study. The sociodemographic data of children and their parents were collected through a “General Information Form”, and the data related to attitudes towards universal values were obtained by the “Attitude Towards Universal Values Scale” developed by Demir and Koç (2009). Data were analyzed through Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H tests, and Cronbach Alpha (α) reliability coefficient.

* Corresponding author: Assist. Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, School of Health, Department of Child Development, Çankırı, endor2212@hotmail.com

** M. Sc., Ministry of Education, Çankırı, enverduralp@hotmail.com

Results: The Cronbach (α) internal consistency coefficient of the items of the scale was computed as 0.898 and found reliable. The mean score of the attitudes of students towards universal values was 178.96 ± 18.26 . Of all, 32.7% were 13 years old, 56.2% were female, 42.9% were first-borns, 44.3% had one sibling, 34.3% were 8th graders, 53.5% had very good academic performance, 41.3% had mothers who are primary school graduates, 39.3% had fathers who are high school graduates, and the majority had unemployed mothers and employed fathers, lived in nuclear families, and had an income level of minimum wage or more. It was found that students least agree (3.76 ± 1.32) with the item, "Behaviors gained through punishment are more permanent than those gained through education", and they mostly agreed (4.77 ± 0.63) with the item, "People should have the right to ask for their rights". Results showed that girls ($p > 0.05$), 8th graders, academically-talented children, those whose parents are university graduates, and those with a family income of minimum wage or more have more positive attitudes towards universal values ($p < 0.05$).

Discussion and Conclusion: Variables such as grade level, academic performance, parental education level and family income affect students' attitudes towards universal values positively. On the other hand, gender, age, birth order, the number of siblings, family type, and parents' status of employment did not seem to influence their attitudes. Results showed that all children in the study had positive attitudes towards universal values involving personal rights and freedom; 8th graders, successful students, those with parents who are university graduates, and those who have a family income level of minimum wage or more had higher attitude mean scores. It is apparent that early childhood years are important for values development, and that these values should be taught systematically through early childhood education. In line with these findings, it may be recommended that parents and educators transmit their values to their children verbally and by practice; families, educators and others around perceive a key role in raising children who have adopted certain values; children learn values at an earlier age accurately, effectively and systematically; studies are conducted to describe attitudes of younger children (preschool children or 1-5th graders) towards universal values.

İlköğretim II. Kademedeki Öğrenim Gören Öğrencilerin Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Ender DURUALP* Enver DURUALP**

Makale Gönderme Tarihi: 26 Mart 2012

Makale Kabul Tarihi: 24 Temmuz 2012

ÖZET: Araştırmada, ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden çocukların evrensel değerlere yönelik tutumlarının belirlenmesi ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Çankırı il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının ikinci kademesine devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme rassal olarak 203 kız, 158 erkek olmak üzere toplam 361 öğrenci alınmıştır. Veriler “Genel Bilgi Formu” ve “Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H testlerinden ve Cronbach Alpha (α) güvenilirliğinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, kızların ($p>0,05$), sekizinci sınıfta öğrenim gören, akademik başarısı pekiyi, anne-babası üniversite mezunu ve asgari ücret ve üzeri geliri olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Anahtar Sözcükler: evrensel değerlere yönelik tutum, ilköğretim II. kademe, demografik değişken

GİRİŞ

Farklı anlayışlar mevcut olsa da en yaygın tanımı ile değerler, arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden, önem dereceleri farklı durum ötesi hedefler şeklinde tanımlanmaktadır (Özkalp, 2008; Yiğittir & Öcal, 2010). Doğan (2008)'e göre değer, bir kişi ya da topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme tarzıdır. Davranışlara ve hareket etme tarzına yön veren değerler, toplumsal, ulusal ve evrensel değerler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan toplumsal değerler, bir toplumun iyiliğine ve esenliğine yönelik olduğu varsayılan ideal ortak paylaşım ölçütleridir. Dürüstlük, çalışkanlık, yiğitlik, hoşgörü, yardımseverlik, namus, sadakat, dayanışma gibi değerler, toplumsal değerlerdir. Ailenin, bayrağın, vatan sevgisinin kutsallığı; ulusun ve vatanın bölünmez bütünlüğü ise ulusal değerler arasında yer almaktadır.

Günümüz dünyası çok hızlı bir değişim göstermekte, değişme doğal, kaçınılmaz ve devamlılık gösteren bir süreci ifade etmektedir (Özkalp, 2008). Değişim kültürü, mevcut değerler dışında yeni değerlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Demokrasi, küreselleşme, insan hakları, bireyselleşme, rekabet kültürü değişimin empoze ettiği yeni değerler arasındadır. Bunlar tüm toplumların benimsediği oranda ise evrensel boyutlar kazanmaktadır (Doğan, 2008). Türkiye’de de toplumsal yaşam hızlı bir dönüşüm içerisinde. Temelleri 19. yüzyıl Osmanlı toplumunun Batılılaşma hareketinde atılan, gerek ekonomik, gerek sosyal alanda birbirini besleyen değişimler (Çarkoğlu & Toprak, 2006) toplumu meydana getiren kurumlar başta olmak üzere toplumsal ilişkilerde ve toplumsal yapılar ile onun alt sistemlerinde çevresel, siyasal, sosyal ve psikolojik dönüşümleri de beraberinde getirmektedir (Aydın, 1987; Doğan, 2008; Özkalp, 2008). Bunların temelinde de, bireylerin davranış değişimleri yatmaktadır. Bu durumda birey, toplumsal değişimin nedeni, başlatıcısı ve sonucu olmaktadır (Uras, 2002). Değişime uyum sağlamak, modern insanın psiko-sosyal gelişiminin bir sonucudur. İnsanlar gözle görülebilen maddi farklılaşmalara kolay uyum sağlarken, toplumsal ve psikolojik dönüşümlere uyum sağlamada aynı oranda başarılı olamamaktadır. Özellikle

* Sorumlu Yazar: Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Çankırı, endora2212@hotmail.com

** Uzm., Milli Eğitim Bakanlığı, Çankırı, enverduralp@hotmail.com

karakter gelişimi henüz tamamlanmamış gençlerde ve çocuklarda bu uyum süreçleri daha gecikmeli ve sıkıntılı yaşanabilmektedir. Hiç şüphesiz bu sıkıntıların aşılmasında en etkili yollardan biri de genç nesillere, onları içinde yaşadıkları toplumla kaynaştıracak değerlerin kazandırılmasıdır (Kaliannan & Chandran, 2010; Yiğittir & Öcal, 2010). Nitekim, bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değer eğitimi oldukça önemlidir (Gömleksiz & Cüro, 2011; Jekayinfa, Omosewo, Yusuf & Ajidagba, 2011). Değerler eğitimi, değişen dünyada bireylerin kendi kültürel ve toplumsal yargıları ile evrensel değerleri kazanmalarını ve yaşanabilecek sıkıntılara karşı hazırlıklı olmalarını öngörmektedir (Doğan, 2007). Değerler eğitimi, karakter, ahlâk, hukuk, cinsellik, madde bağımlılığı ve din eğitimi gibi alanların hepsini kapsayan şemsiye bir uygulama olarak eğitimde özel bir etkiye sahiptir (İşcan & Demir, 2009; Yiğittir & Öcal, 2010).

Ülkemizde 2005 yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim ders programlarında kişisel nitelikler başlığı altında değerler konusuna açık bir şekilde yer verilmekte ve programın en önemli amaçlarından birinin de değerleri kazandırmak olduğu vurgulanmaktadır (İşcan & Demir, 2009). Her ne kadar yeni ilköğretim ders programlarında değerler konusuna yer verilmiş olsa da eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağı açık ve net olarak belirtilmemektedir. Değerler, eğitim aracılığıyla geliştirilmesi ve olgunlaştırılması gereken önemli bir alanı oluşturduğu hâlde genel eğitim içinde gereken yerde ve önemde olmadığı düşünülmektedir. Doğanay (2007)'ye göre değerler eğitiminin okul dışındaki kurumlara bir ölçüde bırakılmış olması, bunun nedenlerinden biridir. Değerler eğitiminin içinde yer aldığı bir eğitim sisteminin daha etkin ve yararlı olacağı önemli görülmektedir. Değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesinde ailenin belirleyici unsur olduğu, toplum ve eğitim kurumlarının da değerlerin öğretiminde önemli rol oynadığı kabul edilmektedir (Kolaç & Karadağ, 2012; Türk & Nalçacı, 2011; Yazar, 2012).

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere yönelik tutumlarının belirlenmesi ve tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı, anne ve babalarının öğrenim ve çalışma durumları, aile tipi ve aile geliri gibi değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere yönelik tutumlarının belirlenmesi ve tutumlarının öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı, anne ve babalarının öğrenim ve çalışma durumları, aile tipi ve aile gelir düzeyleri gibi değişkenler açısından incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi Seçimi

Araştırmanın evrenini, Çankırı il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının ikinci kademesinde (6, 7 ve 8. sınıf) öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, Çankırı il merkezinde en fazla öğrenciye sahip sosyo-ekonomik bakımdan alt, orta ve üst düzeydeki öğrencilerin öğrenim gördüğü Çankırı İsmet İnönü İlköğretim Okulunun ikinci kademesine devam eden öğrenciler (kız=203, erkek=158 olmak üzere toplam 361 öğrenci) alınmıştır. İkinci kademedeki bulunan toplam 18 sınıf (6, 7 ve 8. sınıflardan altışar şube) kümelenecek, kümeler arasından on sınıf rassal örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Böylece altıncı sınıflardan dört şube (n=119), yedinci sınıflardan üç şube (n=118) ve sekizinci sınıflardan üç şube (n=124)

olmak üzere toplam on sınıftan 361 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir. Çankırı il merkezindeki ilköğretim okullarının ikinci kademesine 2010-2011 eğitim-öğretim yılında devam eden toplam öğrenci sayısı 7553'tür (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011). Araştırmada örneklem sayısı, örneklem hacmi tablosu kullanılarak belirlenmiş ve %95 güven düzeyinde yeterli bulunmuştur (Bayram, 2009). Araştırmanın verileri, Aralık 2011-Ocak 2012 tarihleri arasında toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrenciler ve aileleri ile ilgili sosyo-demografik özelliklerin belirlenmesi amacı ile "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Öğrencilerin evrensel değerler ile ilgili tutumları, Demir ve Koç (2009) tarafından geliştirilerek geçerlik ve güvenilirliği yapılan "Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği" ile belirlenmiştir.

Genel Bilgi Formu'nda öğrencinin; yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, akademik başarısı, aile tipi, anne ve babanın; öğrenim durumu, çalışma durumu ve gelir durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği ise, çocukların evrensel değerlere yönelik tutumlarını belirlemek için Demir ve Koç (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 12 ilköğretim okulunun yedinci sınıfına devam eden öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları belirlenerek yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0,81, Bartlett testi 5311,891 ve Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Tek faktörlü olarak belirlenen ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0,35 ile 0,65 arasında değişmektedir. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. Tamamen katılıyorum (5 puan), ve hiç katılmıyorum (1 puan) şeklinde 5'li Likert olarak derecelendirilmekte ve bir-beş arasında puanlanmaktadır. Ölçekte 28'i olumlu, 13'ü olumsuz olmak üzere toplam 41 madde yer almakta ve öğrencinin kendisi tarafından doldurulmaktadır. Olumsuz ifadeler ters çevrilerek olumlu ifade değerinde puanlandırılmaktadır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma için Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğünden, Çankırı İsmet İnönü İlköğretim Okulu Müdürlüğünden ve ders öğretmenlerinden gerekli izinler alındıktan sonra, araştırmaya alınan öğrencilere araştırmanın amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmadan önce, öğrencilere araştırma konusunda sözel ve yazılı bilgi verilmiş, onayları alınmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrenciler araştırmaya alınmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmaya katılmayı kabul eden ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilere "Genel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Sonra öğrencilerden "Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği"ni doldurmaları istenmiştir. Araştırmada veri kaybını önlemek amacı ile öğrenciler tarafından doldurulan formlar kontrol edilerek alınmış ve eksik olan bilgilerin tamamlanması sağlanmıştır. Veriler, rehberlik dersinde toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Öğrenciler ve anne-babalarına ait sosyodemografik özellikler yüzdeler hâlinde verilmiştir. Öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları ile ilgili verdikleri puanların normal dağılımı gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile belirlenmiştir. Parametrik olma koşulları sağlanmadığı ve normal dağılım göstermediği için ($p < 0,05$) Mann-Whitney U ve Kruskal-

Wallis H testleri kullanılmıştır. Farklılığın anlamlı olduğu durumlarda, farkın hangi gruptan kaynaklandığı Mann-Whitney U testi ile saptanmıştır. Örnekleme alınan öğrencilerin ölçek maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlık, ölçeğin 5'li Likert tipi olması nedeni ile Cronbach Alpha (α) güvenilirliği ile belirlenmiştir (Bayram, 2009; Büyüköztürk, 2008).

BULGULAR

Araştırmaya alınan öğrencilere ve anne-babalarına ait özellikler Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir. Çocukların yaş ortalaması 13.03 ± 0.93 'tür.

Tablo 1. Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Bazı Özelliklerine Ait Dağılımlar (n=361)

	Özellikler	n	%
Yaş	11	10	2.8
	12	108	29.9
	13	118	32.7
	14	111	30.7
	15	14	3.9
Cinsiyet	Kız	203	56.2
	Erkek	158	43.8
Doğum sırası	İlk çocuk	155	42.9
	Ortanca/Ortancalardan biri	75	20.8
	Son çocuk	131	36.3
Kardeş sayısı	1	160	44.3
	2	121	33.5
	3	42	11.6
	4 ve üstü	19	5.3
	Kardeşim yok	19	5.3
Sınıfı	6. sınıf	119	33.0
	7. sınıf	118	32.7
	8. sınıf	124	34.3
Akademik başarısı	Zayıf (1,00-1,99)	5	1.4
	Orta (2,00-2,99)	50	13.9
	İyi (3,00-3,99)	113	31.3
	Pekiyi (4,00-5,00)	193	53.5

Tablo 2. Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Anne-Babalarının Bazı Özelliklerine Ait Dağılımlar (n=361)

	Özellikler	n	%
Anne öğrenim durumu	Okur-yazar değil	8	2.2
	Okur-yazar	11	3.0
	İlkokul	149	41.3
	Ortaokul	56	15.5
	Lise	94	26.0
	Üniversite	43	11.9
Baba öğrenim durumu	Okur-yazar değil	2	0.6
	Okur-yazar	5	1.4
	İlkokul	64	17.7
	Ortaokul	66	18.3
	Lise	142	39.3
	Üniversite	82	22.7
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	80	22.2
	Çalışmıyor	281	77.8
Baba çalışma durumu	Çalışıyor	313	86.7
	Çalışmıyor	48	13.3
Aile tipi	Çekirdek aile	305	84.5
	Geniş aile	43	11.9
	Parçalanmış aile	13	3.6
Aile gelir durumu	Asgari ücretin altı (700 TL'nin altı)	74	20.5
	Asgari ücret ve üzeri (700 TL'nin üzeri)	287	79.5

Araştırmaya alınan çocuklar, ölçekte yer alan evrensel değerlerin büyük çoğunluğuna tamamen katıldıklarını (32 ifade), geri kalan değerlere ise katıldıklarını (9 ifade) ifade etmişlerdir. Araştırmada altıncı sınıftaki öğrencilerin en yüksek puan ortalaması ile “İnsanların hak arama özgürlüğü olmalıdır” (4.78±0.62), en düşük puan ortalaması ile “Cezayla kazandırılan davranışlar eğitim yoluyla kazandırılan davranışlardan daha kalıcı olur” (3.45±1.45), yedinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin en yüksek “Her insan eğitim hakkına sahip olmalıdır” (4.83±0.55), en düşük “Dünyadaki bazı ırklar diğer ırklardan üstündür” (3.70±1.36), sekizinci sınıftaki öğrencilerin en yüksek “Özel hayatın gizliliğine hiçbir şekilde dokunulmamalıdır” (4.78±0.60), en düşük “Dünyadaki bazı ırklar diğer ırklardan üstündür” (3.94±1.30) ifadelerine katıldıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin tamamen katıldıklarını (4.21-5.00 puan arası) ifade ettikleri maddelerin, insan hakları, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların farklı olmadığı, bireyin kendi eylemlerinden sorumlu tutulacağı, bireylerin tercihlerine saygı duyulacağı, doğal felaketlerde ayırım gözetmeksizin yardım edileceği, bireysel hak ve özgürlükler, yaşama, ibadet ve düşünce özgürlüğü, suç işleme ve devletin aldığı önlemler, her devletin karar verme sürecine katılacağı, bireylerin hukuki ve eğitim haklarının olduğu, tarihi ve kültürel birikimlerin korunması

konularını kapsadığı belirlenmiştir. Dünyadaki bazı ırkların ve güçlü ülkelerin üstün olmadığı, savaşların insanlar ve devletlere zarar verdiği, davranışların eğitim yolu ile kazandırılması, adaleti savunma ve adil davranmanın gerektiği, insan onuruna sığmayan cezaların ve ölüm cezasının verilmemesi konularında ise öğrenciler katıldıklarını (3.41-4.20 puan arası) ifade etmişlerdir. Öğrencilerin en düşük puan (3.76±1.32) ile katıldıkları ifadenin “Cezayla kazandırılan davranışlar eğitim yoluyla kazandırılan davranışlardan daha kalıcı olur”, en yüksek puan (4.77±0.63) ile tamamen katıldıkları ifadenin “İnsanların hak arama özgürlüğü olmalıdır” ifadesi olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeğine Göre Öğrencilerin Tutumlarının Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapmaları

Maddeler	$\bar{X} \pm S$
1. Dünyadaki bazı ırklar diğer ırklardan üstündür.*	3.78±1.32
2. İnsan hakları ve evrensel değerler herkes için önemli olmalıdır.	4.59±0.78
3. Bazı insanların kaderi köle olarak doğmaktır.*	4.21±1.15
4. Annenin ve babanın suçundan dolayı çocuk cezalandırılabilir.*	4.46±0.99
5. İnsanların siyasal, sosyal ve ekonomik tercihlerine saygı duyulmalıdır.	4.62±0.79
6. Güçlü ülkelerin insanların daha fazla hakka sahip olmaları gerektiğine inanıyorum.*	4.11±1.18
7. Doğal felaketselere uğrayan ülkelere yardım etmek insanlık görevimiz olmalıdır.	4.60±0.85
8. Ülkelerin savaşları kazanmak için nükleer silah kullanmaları doğrudur.*	3.78±1.24
9. Her insanın yaşama özgürlüğü olmalıdır.	4.72±0.79
10. Seçme ve seçilme özgürlüğü evrensel bir hak olmalıdır.	4.59±0.86
11. Bana göre bireyin özgürlüğü her toplum içinde esas alınmalıdır.	4.41±0.85
12. Cezayla kazandırılan davranışlar eğitim yoluyla kazandırılan davranışlardan daha kalıcı olur.*	3.76±1.32
13. Her insan fikrini özgürce söyleyebilmelidir.	4.64±0.84
14. Beyaz ırktan (renkli) olan insanlar siyah ırktan (renkli) olan insanlara göre daha fazla hakka sahip olmalıdır.*	4.36±1.04
15. Bize zararı bile olsa adaleti savunmaktan geri durmamalıyız.	4.03±1.16
16. Bir devletin suçlulara işkence yapma hakkı vardır.*	4.25±1.12
17. İnsanlığın geleceği hakkında sadece güçlü ülkeler söz sahibi olmalıdır.*	4.31±1.09
18. Farklı kültürlerle ait tarihi eserleri ayırım gözetmeden korumalıyız.	4.41±0.96
19. İşkence ve kötü muamelelerin ülkeler için bir utanç kaynağı olduğunu düşünüyorum.	4.22±1.09
20. İbadet özgürlüğü bütün insanlık için vazgeçilmez bir haktır.	4.66±0.75
21. Hiç kimse siyasi bir düşünce ya da ideolojiyi benimsemeye zorlanamaz.	4.21±0.99
22. İnsanlar özgürce yasal haklarını arayabilmelidirler.	4.65±0.74
23. Devletler arasındaki sorunlar savaş yoluyla çözülebilir.*	4.30±1.13
24. Her insan eğitim hakkına sahip olmalıdır.	4.75±0.77
25. İnsanların hak arama özgürlüğü olmalıdır.	4.77±0.63

Tablo 3'ün devamı

Maddeler	$\bar{X} \pm S$
26. Açlık veya salgın hastalık dünyadaki her bireyi ilgilendirmelidir.	4.32±0.98
27. Hiç kimse insan haysiyetine uymayan bir cezaya çarptırılmamalıdır.	4.00±1.16
28. Farklı kültürler dünya için bir zenginliktir.	4.42±0.95
29. Eğitimin her türlü insan hakları sorununa çözüm olacağını düşünüyorum.	4.30±0.95
30. Demokrasi insanlık için vazgeçilmez bir unsurdur.	4.45±0.82
31. Kanuni haklarımızı her ortamda talep edebilmeliyiz.	4.31±0.92
32. Hiç kimsenin sahip olduğu mallarına keyfi olarak el konulmamalıdır.	4.38±1.09
33. Dünyada ırk, din, dil, mezhep farklılığına göre ayrıcalıklar olması gerekir.*	4.00±1.34
34. Herkes kanunlar önünde eşit olmalıdır.	4.72±0.70
35. Adil yargılanma her insanın hakkıdır.	4.54±0.85
36. İnsanlar işledikleri suçlardan dolayı ölüm cezasına çarptırılmalıdır.*	4.17±1.14
37. Zenginlere kanunlar karşısında ayrıcalıklar tanınmalıdır.*	4.48±1.03
38. Hiçbir insan suçluluğu ispat edilmediği sürece suçlu sayılmamalıdır.	4.09±1.17
39. İnsanlar istedikleri din ve mezhebe inanmakta özgür olmalıdır.	4.42±0.94
40. Özel hayatın gizliliğine hiçbir şekilde dokunulmamalıdır.	4.67±0.72
41. İnsan haklarıyla ilgili atılan her adım insanlığın ortak katkısıyla oluşur.	4.29±1.00

*Çocukların olumsuz ifadelerine verdikleri cevapların puanları olumlu soru değerinde ters çevrilerek puanlandırılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı, anne ve baba öğrenim durumu ile aile gelir durumuna göre evrensel değerlere ilişkin tutum ölçeğinden aldıkları puanların Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre, kızların puan ortalamasının erkeklerin puan ortalamasına göre daha yüksek olmasına karşın, aralarındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 178.96 ± 18.25 'tir. Sınıflara göre puan ortalamaları incelendiğinde; altıncı sınıftaki öğrencilerin puan ortalamasının 174.24 ± 19.61 , yedinci sınıftaki öğrencilerin 179.83 ± 18.58 ve sekizinci sınıftaki öğrencilerin 182.65 ± 15.56 olduğu tespit edilmiştir. Evrensel değerlere ilişkin tutum ölçeğinden alınan puan ortalaması, sınıf düzeyi yükseldikçe anlamlı derecede artmaktadır ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin altıncı ve yedinci sınıftaki öğrencilerden daha yüksek puana sahip olduğu bulunmuştur. Akademik başarısı pekiyi olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları, akademik başarısı zayıf, orta ve iyi olan öğrencilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksektir ve gruplar arasındaki fark, akademik başarısı pekiyi olan öğrencilerden kaynaklanmaktadır ($p<0.05$). Anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerden ailelerinin gelir durumu asgari ücret ve üzeri olanların evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamalarının asgari ücretin altında gelire sahip ailelerin çocuklarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Fark ise anne ve babası üniversite mezunu olan öğrenciler ile asgari ücret ve üzeri geliri sahip öğrencilerden kaynaklanmaktadır.

Tablo 4. Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlarının Bazı Özelliklerine Göre Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Özellik	$\bar{X} \pm S$	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U, χ^2 ; sd	P
Cinsiyet	Kız	180.07±16.65	203	185.07	37568.5	U=15211.5	0.401
	Erkek	177.53±20.10	158	175.78	27772.5		
Sınıf	6. sınıf	174.24±19.61	119	154.92		$\chi^2=11.893$ sd=2	0.003
	7. sınıf	179.83±18.58	118	187.66			
	8. sınıf	182.65±15.56	124	199.69			
Akademik başarı	Zayıf	146.40±11.23	5	27.8		$\chi^2=65.194$ sd=3	0.000
	Orta	164.78±19.80	50	103.82			
	İyi	176.22±17.27	113	160.71			
	Pekiyi	185.07±15.03	193	216.84			
Anne öğrenim	Okur-yazar değil	159.87±29.81	8	111.06		$\chi^2=22.59$ sd=5	0.000
	Okur-yazar	173.36±20.04	11	146.64			
	İlkokul	177.61±16.46	149	167.39			
	Ortaokul	174.78±20.63	56	160.56			
	Lise	182.32±17.49	94	202.95			
	Üniversite	186.65±15.14	43	228.62			
Baba öğrenim	Okur-yazar değil	151.00±39.59	2	80.25		$\chi^2=35.705$ sd=5	0.000
	Okur-yazar	175.60±15.27	5	149.4			
	İlkokul	174.73±20.63	64	161.31			
	Ortaokul	171.56±19.47	66	138.45			
	Lise	179.59±17.03	142	182.36			
	Üniversite	188.00±12.17	82	232.65			
Aile gelir durumu	Asgari ücretin altı	173.22±19.08	74	149.99	10877	U=8102	0.002
	Asgari ücret ve üzeri	180.44±17.77	287	189.77	54464		

Araştırmaya alınan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının, yaş ($\chi^2=6.53$, $sd=4$, $p>0.05$), doğum sırası ($\chi^2=0.328$, $sd=2$, $p>0.05$), kardeş sayısı ($\chi^2=1.047$, $sd=4$, $p>0.05$), aile tipi ($\chi^2=0.39$, $sd=2$, $p>0.05$), annenin ($U=10365$, $p>0.05$) ve babanın çalışma durumuna ($U=6793$, $p>0.05$) göre anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Araştırmada öğrencilerin “Evrensel Değerlere İlişkin Tutum Ölçeği”nin maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki iç tutarlık ($\alpha=0.86$) yüksek bulunmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Dünyanın bir bölgesindeki aşırı enerji kullanımı veya yağmur ormanlarının tahrip edilmesi, küresel ısınma nedeniyle dünyanın bir başka bölgesinde sellere yol açabilmekte, İsviçre’deki bir teknolojik gelişme, Türkiye’de yaşam kalitesini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, günlük hayatımızı ilgilendiren konular, küresel nitelik kazandıkça eğitim sisteminin de içinde olduğu diğer yönetim sistemlerimiz ve bakış açımız da küresel bir boyut kazanmaktadır. Dünyamızın karşı karşıya kaldığı sorunlarla savaşmada başarı, sorumluluğun herkes tarafından paylaşılması ile mümkündür. Dünya vatandaşı olmanın hak ve sorumluluğunu kavrayan, evrensel değerleri benimsemiş insanların sayısını arttırmadan, birçok küresel sorunla başa çıkabilmek

güçleşmektedir (Argüden, 2007; Argüden, 2008). Bu nedenle küresel sorunlara duyarlı bireylerin yetişmesi için, geleneksel eğitim anlayışlarında bazı değişikliklere gidilmesi gerekmektedir. Eğitimin, çocuklara bu sorunları tanıtması ve çocukların bu sorunların çözümüne katkıda bulunacak bir “etik duruş” ve “bilgi donanımı”na sahip olması için rehberlik etmesi beklentisi yaygınlaşmaktadır (Özyurt, 2009). Günümüzde yanlış bazı inanç ve davranışların küçük yaşlarda alınan yanlış bilgi ve eğitimden kaynaklandığı (Aladağ, 2011), doğumdan sonraki yılların kişiliğin gelişiminde kritik dönem olduğu, özellikle okul öncesi dönemde kazanılan tutum ve davranışların kalıcı olduğu bilinmektedir (Aral, Baran, Bulut, & Çimen, 2001; Berk, 2006; Gander & Gardiner, 2007; Oktay, 2007). Çocukluk dönemindeki deneyimlerin etkisinin yaşam boyu sürdüğü düşünüldüğünde, değerlerin kazandırılmasında başta aile ve okula büyük görevler düşmekte, küçük yaşlarda bu eğitimlerin verilmesi önem kazanmaktadır. Ayrıca, evrensel değerlerin özellikle tutum ve davranış kazandırma boyutunda başarılı olunabilmesinin, çocukların aile, okul ve sosyal çevrelerinde değerleri hem görerek hem de yaşayarak öğrenebilmelerini sağlayacak yöntemlerin kullanılmasına bağlı olduğu kabul edilmektedir (Jekayinfa, Omosewo, Yusuf, & Ajidagba, 2011; Kaliannan & Chandran, 2010; Tibbits, 1994; Yazar, 2012; Yeşil & Aydın, 2007; Ziebert, 2007).

İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının belirlendiği çalışmada, araştırmaya alınan öğrencilerin cinsiyetleri evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamalarını arttırmada etkili bulunmamıştır. Her ne kadar kızların puan ortalaması, erkeklere oranla yüksek olsa da aralarındaki fark anlamlı değildir. Kaldırım (2005), ilköğretim sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin evrensel değer olan demokrasiye ilişkin algılarını tespit etmeyi amaçladığı araştırmasında, ilköğretim sekizinci sınıfta öğrenim gören kızların demokrasi kavramına ilişkin eşitlik ve millî egemenlik boyutlarını erkeklere göre daha doğru algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Değerlerin kazanılması daha çok sosyal öğrenmeye dayanmakta ve bireylerin toplum tarafından biçilen rollere uygun (kadın, erkek, anne vb.) değerleri benimsemesi ve davranması beklenmektedir, ancak evrensel değerler açısından ele alındığında cinsiyete göre bir farklılık beklenmemektedir. Evrensel değerlerin tüm çocuklar açısından öğrenilmesinin, benimsenmesinin ve bu değerlere uygun davranılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir. Türk ve Nalçacı (2011), ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirledikleri çalışmalarında hoşgörü, adillik, çalışkanlık, yardımseverlik, misafirperverlik, doğal çevreye duyarlılık ve sorumluluk gibi değerleri, kızların erkeklerden anlamlı düzeyde daha fazla edindiklerini bulmuşlardır.

Öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları, sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek puan ortalamasına sekizinci sınıftaki öğrencilerin sahip olduğu, bunu yedinci ve altıncı sınıfta öğrenim gören öğrencilerin izlediği belirlenmiştir. Öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir (178.96±18.25). İlköğretim ikinci kademenin altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında öğrenim gören öğrencilere zorunlu olan Sosyal Bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersleri ve sekizinci sınıf öğrencileri için seçmeli okutulan Medya Okuryazarlığı dersi ile evrensel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Altıncı ve yedinci sınıflar sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı, farklılıklara saygı gibi evrensel değerlerin üniteler kanalıyla doğrudan verilecek değerler şeklinde öğretim programında yer aldığı görülebilmektedir (MEB, 2005). İlköğretim okullarının sekizinci sınıf öğrencileri için 2010-

2011 eğitim öğretim yılından itibaren Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi programa yeniden dâhil edilmiştir. İkinci kademe sosyal bilgiler öğretim programından farklı olarak demokrasi, birey, insan hak ve özgürlükleri gibi evrensel değerlerin yanı sıra ırkçılık karşıtlığı gibi bir evrensel değere de öğretim programında yer verilmektedir (MEB, 2010). Etik kurallara bağlılık, toplumsal hayata aktif katılım, farklılıklara saygı duyma, özel yaşamın gizliliğine saygı duyma, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık gibi evrensel değerler Medya Okuryazarlığı dersi ile sekizinci sınıf öğrencilerine kazandırılmak istenen değerlerdir (MEB, 2007). Her ne kadar T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile sekizinci sınıf öğrencilerine toplumsal ve ulusal değerler ağırlıklı olarak kazandırılmak istenirse de Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ve Medya Okuryazarlığı dersleri ile evrensel değerleri sekizinci sınıf öğrencilerine kazandırmak amaçlanmaktadır. Sekizinci sınıftaki öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının yüksek olmasının nedeninin, evrensel değerlerin özellikle sekizinci sınıfta verilen öğretim programlarında yoğunlaşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İlköğretimde özellikle sosyal bilgiler öğretimi, değerlerin en iyi ve en etkin biçimde öğretilmesinde ve kazandırılmasında büyük rol oynamaktadır. İlköğretimde planlı bir biçimde değerlerin öğretilmesi ve değerlere yönelik tutum ve davranışların kazandırılması amaçlandığından, sınıflar arasındaki farkın, bu amacın bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Çocuk ve gençlerin toplumların geleceği oldukları göz önüne alındığında, evrensel değerlerin planlı, sistemli bir şekilde okul öncesi eğitimden başlanarak müfredatlara entegre edilmesinin, birey ve toplumların gelişimi açısından önemli olduğu açıktır.

Araştırmada, insan hakları, bireysel hak ve özgürlükler, yaşama, ibadet ve düşünce özgürlüğü, hukuki ve eğitim haklarını içeren ifadeler öğrencilerin tümünün katıldığı görülmüştür. Yiğittir ve Öcal (2010), altıncı sınıftaki çocukların değer yargılarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, çocukların evrensel değerlere (çevre temizliği, çevre duyarlılığı ve doğa sevgisi) ve insanlar arası ilişkilerde önemli rol oynayan toplumsal değerlere (sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik, dürüstlük) önem verdiklerini tespit etmişlerdir. Toplumsal değerler günlük hayatı belirleyen ve organize eden değerlerdir. Temelde toplumsal değerler, tüm insanlığı ilgilendirmesi bakımından evrenseldir (Taşdemir, 2009), ancak etki ve işlevleri açısından ortaya çıkan bu evrensel boyut elbette toplumların seçim hakkıyla sınırlıdır. Doğan (2008: 325)'e göre böyle bir hakkın kullanımının toplumlar için pratikte iki sonucu vardır: "Ya evrensel değerlerin oluşturduğu bir dünyada yer almak ya da böyle bir dünyanın dışında kalmak". Her ne kadar ulusal değerler, toplumsal değerler ile evrensel değerlerin önünde ve üstünde olsa da (Doğan, 2008), altıncı sınıftaki öğrencilerin evrensel değerlerin önemsendiği ve kabul gördüğü bir toplumda yaşama arzularını ortaya koymasından önemlidir. Öğrencilerin en düşük puan ile katıldıkları ifade, cezayla kazandırılan davranışların eğitim yoluyla kazandırılan davranışlardan daha kalıcı olduğu ifadesidir. Bu durum toplumumuzda bazı davranışların kazandırılmasında ceza yönteminin kullanılıyor olmasından kaynaklandığı ile açıklanabilir. En yüksek puan ile tamamen katıldıkları ifade ise, "İnsanların hak arama özgürlüğü olmalıdır." ifadesidir. Öğrencilerin insanların hak arama konusunda özgür olmaları konusunda yüksek oranda katılım göstermeleri sevindiricidir. Çocuklar tarafından hak arama yollarının ve yöntemlerinin bilinmesi, benimsenmesi ve anlaşılması ile hem kendi hem de toplumdaki diğer bireylerin sorunlarına karşı daha duyarlı olmalarını sağlayacaktır.

Üste (2007) ilköğretim birinci kademe öğrenim gören çocukların evrensel değerlerden insan haklarına ilişkin görüşlerini aldığı araştırmasında, çocukların öğrenim gördükleri okullarda kendilerini güvende hissetmedikleri, eşitlik ilkesinin istenilen düzeyde olmadığı, fikirlerini özgürce ifade edemedikleri, yeterince hoşgörü ve uzlaşma ortamı göremedikleri

sonucuna ulaşmıştır. Doğan ve Durualp (2011), ilköğretim birinci kademede öğrenim gören çocukların evrensel değer olarak kabul edilen çocuk haklarına ilişkin görüşlerini aldıkları araştırmalarında, çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan evrensel haklara katılım oranlarının iyi düzeyde olduğunu belirlemişlerdir. Nitekim, evrensel değerlerle donatılmış çocuk haklarından çocukların ilköğretimin birinci kademesinde bile haberdar olması ve haklara yüksek oranda katılmaları, öğretmenlere, okul yönetimlerine ve anne-babalara yeni sorumluluklar yüklemektedir.

Öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarını geliştirmede öğrencilerin akademik başarılarının etkili olduğu saptanmıştır. Evrensel değerlere ilişkin tutumlara yönelik en yüksek puan ortalamasına, akademik başarıları pekiyi olan öğrencilerin sahip olduğu, bunu iyi, orta ve zayıf akademik başarıya sahip öğrencilerin izlediği görülmüştür. Eğitimin temel amaçlarının akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi olduğu göz önüne alındığında (Ekşi, 2003; Yazıcı, 2006), akademik başarı ve değerlere yönelik tutum arasında olumlu bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Değerlerin, çocuk ve gençlerin kişilik gelişimlerinin olduğu kadar akademik başarılarının da önemli bir parçası olduğu vurgulanmaktadır (Kaliannan & Chandran, 2010; Pala, 2011).

Evrensel değerlere ilişkin tutumları anlamlı düzeyde etkileyen diğer faktörler ise anne ve babanın öğrenim düzeyi ile aile gelir durumudur. Bu bulgu, öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim durumlarının ve gelir düzeylerinin öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarını olumlu hale getirmede etkili olduğunu göstermektedir. Anne-babası üniversite mezunu olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları daha yüksektir. Anne-babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları olumlu yönde değişmektedir. Bu bulgunun, açık fikirli ve erdemli olmak, toplumsal adaleti gözetmek, eşitlikten yana olmak, dünyada barış istemek, doğa ve sanat güzellikleriyle dolu bir dünyaya sahip olmak, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak, özetle, tüm insanlar ve doğanın refahı için anlayış, takdir, hoşgörü göstermek gibi evrensel değerlerin eğitim yolu ile kazandırılmasının bir ürünü olduğu düşünülebilir. Türk ve Nağacı (2011)'in çalışmalarında anne ve babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe çocukların değerleri öğrenme düzeylerinin de yükseldiği sonucuna varmışlardır. Anne-babaların öğrenim düzeylerinin yükselmesi ile deneyimlerini, bilgi birikimlerini ve kültürlerini çocuklarına aktarabilmeleri sonucunda çocukların değerleri edinim düzeyleri yükseliş göstermektedir. Koç (2007) ise yaptığı araştırmada anne-baba öğrenim durumunun çocukların evrensel değerlere ilişkin tutumlarını geliştirmede etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Çocukların gelişimlerinde önemli bir yer tutan ailenin, değerlerin kazanımında da önemli bir rol oynadığı; ailenin etkin bir rol üstlenebilmesi için eğitilmiş ve bilinçli olması gerektiği vurgulanmaktadır (Yazar, 2012).

Evrensel değerlere ilişkin tutum ile öğrenim durumu arasındaki pozitif ve anlamlı ilişki, eğitim düzeyinin yükselmesi ile gelir durumunun iyileşmesi ve sosyal koşulların gelişmesi ile açıklanabilir. Gömleksiz ve Cüro (2011)'in çalışmalarında, sosyo-ekonomik düzeyi iyi ve orta olan ilköğretim okullarında öğrenim gören çocukların, başkasının düşünce ve duygusuna saygı duymak, çevrelerine karşı hoşgörülü olmak ve kişilerarası ilişkilerde adil davranmak vb. evrensel değerlere ilişkin tutumlarının alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan çocuklardan daha yüksek olduğu, aile gelirinin çocukların tutumlarında bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Çocukların evrensel, toplumsal ve ulusal değerlere yönelik tutumlarını geliştirmede aile gelirinin etkili olmadığı sonucuna varan araştırmalar olmasına karşın (Gelen, Yılmaz & Kurtulmuş, 2010; Koç, 2007), çalışmamızda ilköğretim çağındaki öğrencilerin aile gelirleri, evrensel değerlere ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkileyen bir faktör olarak tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda örnekleme alınan tüm öğrencilerin bireysel hak ve özgürlükleri içeren evrensel değerlere ilişkin tutumlarının olumlu olduğu, kızların ($p>0,05$), sekizinci sınıfta öğrenim gören, akademik başarısı pekiyi, anne-babası üniversite mezunu, asgari ücret ve üzeri geliri olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Değerlerin kazandırılmasında erken çocukluk yıllarının önemli olduğu ve okul öncesi eğitimle bu değerlerin planlı, programlı bir biçimde verilmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Evrensel değerlerle ilgili yalnızca bilgi sahibi olmanın yeterli olamayacağı, değerlerin kazandırılmasında bilgi, duygu ve davranışın bir bütün olarak ele alınması ve değerlere ilişkin bilgi ve duygunun davranışlara yansımaları gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; gerek anne-babaların gerekse eğitimcilerin değer eğitimi yaklaşımlarını hem sözel hem de uygulamalı olarak çocuklara aktarmalarının yararlı olacağı, belirli değerleri benimsemiş çocukların yetiştirilmesinde ailelerin, eğitimcilerin ve çevrenin önemli görevler üstlenebileceği, eğitim ve öğretime önem verilerek anne-babaların öğrenim düzeylerinin yükseltilebileceği, değerlerin kazanılmasında ailenin etkin olabilmesi için ailenin bu konuda bilinçlendirilebileceği, değerlerin çocuklara küçük yaşlardan itibaren doğru, etkin ve programlı bir biçimde verilmesinin uygun olacağı, çocukların akademik olarak başarılı olmasının yanı sıra değerleri edinmelerine yönelik programların oluşturulabileceği, okul öncesi dönemde ve ilköğretim birinci kademedede öğrenim gören çocukların evrensel değerlere ilişkin tutumlarının belirlendiği çalışmaların yapılabilmesi, benzer çalışmanın farklı okulları kapsayacak biçimde yapıp karşılaştırma yapılabilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aladağ, S. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi. *Eğitimci*, 3, 34-37.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş., & Çimen, S. (2001). *Çocuk gelişimi 2*. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.Ş.
- Argüden, Y. (2007). Dünya vatandaşlığı ve farklılıkların yönetimi. *Önce Kalite Dergisi, Eylül*, 18-22.
- Argüden, Y. (2008). Küreselleşmeyi yönetebilmek: küresel vatandaşlık eğitimi. *Önce Kalite Dergisi, Nisan*, 40-42.
- Aydın, M. (1987). Kültür ve eğitim. M. Aydın (Ed.), *Eğitim sosyolojisi seçme yazılar içinde* (s. 19-48). Ankara: İlk-san Matbaası.
- Bayram, N. (2009). *Sosyal bilimlerde SPSS ile veri analizi* (2. baskı). Bursa: Ezgi Yayınevi.
- Berk, L. E. (2006). *Child development* (7th ed). Boston: Pearson Education.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (9. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çarkoğlu, A., & Toprak, B. (2006). *Değişen Türkiye'de din, toplum ve siyaset* (1. baskı). İstanbul: Tesev Yayınları.
- Demir, S. B., & Koç, K. (2009). Evrensel değerlere ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 398-403.
- Doğan, İ. (2007). Türk eğitim sisteminde değer sorunu. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, & M. Zen (Eds.), *Değerler ve eğitimi içinde* (s. 615-634). İstanbul: Dem Yayınları.
- Doğan, İ. (2008). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar* (8. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, İ., & Durualp, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi alan dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına dair görüşlerinin karşılaştırılması. *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Bildiri Kitabı, cilt* (1), 293-301.

- Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 255-286). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (6. baskı) (A. Dönmez, H. N. Çelen, & B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gelen, İ., Yılmaz, A., & Kurtulmuş, M. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyo ekonomik düzeyleri ile değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 237-246.
- Gömlüksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 96-134.
- İşcan, C. D., & Demir, K. (2009). Vatandaşlık eğitiminde değerler ve değerler eğitimi. 1. *Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 137-146.
- Jekayinfa, A. A., Omosewo, E. O., Yusuf, A. A., & Ajidagba, U. A. (2011). Curbing examination dishonesty in Nigeria through value education. *Educational Research and Review*, 6(2), 161-167.
- Kaliannan, M., & Chandran, S. D. (2010). Education in human values (EHV): alternative approach for a holistic teaching. *Educational Research and Review*, 5(12), 802-807.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 143-162.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye.
- Kolaç, E., & Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777. 17.07.2012 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr/vol11say3/v11s3m15.pdf> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler 6.-7. sınıf programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *İlköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi (8. sınıf) öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Milli eğitim istatistikleri: örgün eğitim 2010-2011*. Ankara: Resmi İstatistik Programı Yayını.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem* (6. baskı). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Özkalp, E. (2008). *Sosyolojiye giriş* (16. baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Özyurt, C. (2009). Küresel vatandaşlığın gelişimi, imkanı ve küresel değerler eğitimi. 1. *Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 159-166.
- Pala, A. (2011). The need for character education. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(2), 23-32. Retrieved March 19, 2012, from http://www.sobiad.org/ejournals/journal_ijss/archives/2011_2/aynur_pala.pdf
- Taşdemir, M. (2009). İlköğretimde değerler eğitimi ve bu değerlerin Alevî-Bektaşî değerleri ile ilişkililiği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 51, 295-326.
- Tibbits, F. (1994). Human rights education in schools in the post communist context. *European Journal of Education*, 29(4), 363-376.

- Türk, N., & Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 39-56.
- Uras, M. (2002). Eğitimin toplumsal temelleri. E. Toprakçı (Ed.), *Eğitim üzerine içinde* (s.185-238). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Üste, B. R. (2007). İnsan hakları eğitimi ve ilköğretimdeki önemi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(1), 295-310.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.
- Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yiğittir, S., & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.